

Валентина Вакуленко,
*доктор педагогічних наук,
професор кафедри адміністрування
та управління освітою
Донецький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти*

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розглянуто роль і значення педагогічного контролю в освіті. Описано підходи до вибудовування сучасної системи контролю якості освіти. розглянуто поняття: модульно-рейтингова системи оцінки знань, тестовий контроль. Автор приходить до висновку, що ні в одній сучасній дидактичній системі не існує єдиного вірного і ефективного засобу контролю знань, саме тому потрібно систематичне і комплексне застосування різних методик контролю, а так само необхідність грамотного контакту, співробітництва викладача зі студентами, створення сприятливої обстановки на занятті, високої кваліфікації самого викладача

Ключові слова: педагогічний контроль, система контролю, якість освіти, тестовий контроль, модульно-рейтингова система оцінки знань.

Актуальність проблеми. Реформи, що відбуваються в українській освіті, торкнулися всієї системи, включаючи контрольно-оцінну. Удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців значною мірою залежить від якісної організації контролю за їх навчальними досягненнями. Потрібна така система оцінки якості освіти, що незалежна від органів управління освітою і бути дієвим і надійним інструментом у підвищенні ефективності та відповідальності освітньої діяльності установ і суб'єктів освіти, тому проблема організації ефективної системи контролю знань студентів стає актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема застосування ефективного контролю і оцінки якості освіти у вищій школі вивчається вже понад сто років. Вагомий внесок у її розвиток унесли вчені В. Божкова, С. Гончаренко, І. Дичківській, С. Ілляшенко, А. Кузмінській, Е. Михаличев, С. Мединська, М. Савчин, Л. Сагер, О. Ханіна та ін.

Однак, не знижуючи здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців, слід зазначити, що в сучасних умовах професійної освіти України все більшого значення набуває можливість використання найбільш

перспективних способів вдосконалення педагогічного контролю знань студентів як впровадження тестової і рейтингової системи.

Метою нашого дослідження є визначення ролі педагогічного контролю в освіті та організація ефективної системи і способів вдосконалення контролю знань студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування системи оцінювання у вищій школі свідчить про інтенсивні пошуки ефективних видів, форм і методів контролю, які б відповідали вимогам сучасної освіти. Протягом становлення педагогічної практики змінювалися підходи як до розуміння цілей і функцій контролю навчальної діяльності, так і до форм і методів його проведення.

На думку Н. Єфремової базовими підходами до сучасної системи контролю якості освіти вважаються:

- розробка і впровадження нових, нетрадиційних форм перевірки (наприклад, тестування, портфель навчальних досягнень, оцінка компетенцій);
- орієнтація на єдину систему, в якій взаємопов'язані цілі, результати навчання та педагогічні вимірювачі;
- формування чіткого уявлення про цілі навчання, які орієнтовані на формування навичок самоконтролю і самооцінки;
- відстеження динаміки засвоєння змісту освіти і вміння використовувати отримані знання для продуктивної діяльності;
- створення постійно діючої зворотного зв'язку, що забезпечує перебудову і вдосконалення освітнього процесу [3].

Успішність роботи будь-якої системи багато в чому визначається науково організованим управлінням. Управління охоплює три елементи: чітко визначену мету, оптимально обраний спосіб діяльності (прямий зв'язок), оптимально організований зворотний зв'язок. Відсутність будь-якого елемента робить неможливим управління роботою системи. Діяльність же

некерованою системою в кращому випадку малоефективна або взагалі безглузда.

Можливі й інші види, адже навчання – єдність двох видів діяльності: викладання (діяльність педагога) і вчення (діяльності студентів), тому зворотний зв'язок необхідний з тієї чи іншої діяльності. Зазвичай знання студентів побічно свідчать і про діяльність педагога, а не тільки про діяльність студентів, тому облік знань і є найважливішим видом зворотного зв'язку. Отже, контроль знань студентів є важливою складовою процесу навчання.

Добре поставлена система контролю дає можливість викладачеві не тільки правильно оцінити рівень засвоєння студентами досліджуваного матеріалу, але і побачити свої власні досягнення і недоліки.

У вищих навчальних закладах освіти України введені такі види контролю знань, умінь і навичок студентів: відбірковий (вступні іспити, олімпіади, конкурси) і навчальний (контрольні роботи, заліки, колоквиуми, іспити, захист курсових і дипломних проектів та робіт, звіти за результатами практики). Навчальний контроль можна розділити на такі типи: попередній, поточний, тематичний, періодичний і підсумковий. Провідним і найчастіше вживаним є поточний контроль.

Основною метою контролю знань і умінь є виявлення досягнень і успіхів студентів; визначення шляхів вдосконалення, поглиблення знань, умінь для того, щоб створювалися умови для подальшого включення студентів в активну творчу діяльність. Ця мета, по-перше, пов'язана з визначенням якості засвоєння студентами навчального матеріалу – рівня оволодіння знаннями, вміннями і навичками, передбаченими програмами з конкретних предметів; по-друге, конкретизація основної мети контролю пов'язана з навчанням студентів взаємоконтролю і самоконтролю, формуванням потреби в них; по-третє, ця мета дає можливість виховання у студентів таких якостей особистості, як відповідальність за виконану роботу, ініціативність [2].

Якщо зазначені цілі реалізовано, то можна говорити про функції, які виконує контроль: контрольну, навчальну (освітню), діагностичну, прогностичну, розвиваючу, орієнтовну, виховну.

Контрольна функція полягає у виявленні стану знань і умінь студентів, рівня їх розумового розвитку, у вивченні ступеня засвоєння прийомів пізнавальної діяльності, навичок раціонального навчального праці. За допомогою контролю визначається вихідний рівень для подальшого оволодіння знаннями, вміннями і навичками, вивчається глибина і обсяг їх засвоєння, порівнюється плановане з наявними результатами, встановлюється ефективність методів, форм і засобів навчання, що використовуються викладачем.

Навчальна функція контролю полягає у вдосконаленні знань і умінь, їх систематизації. У процесі перевірки студенти повторюють і закріплюють вивчений матеріал. Вони не тільки відтворюють вивчений раніше, але і застосовують знання і вміння в нову ситуацію. Перевірка допомагає учням виділити головне в досліджуваному матеріалі, зробити знання і вміння, які перевіряються, яснішими і точними. Контроль сприяє також узагальненню та систематизації знань.

Сутність діагностичної функції контролю – отримання інформації про помилки, недоліки і прогалини в знаннях і вміннях студентів. Результати діагностичних перевірок допомагають вибрати найбільш інтенсивну методику навчання, а також уточнити напрямок подальшого вдосконалення змісту методів і засобів навчання.

Прогностична функція перевірки призів будуть випереджаючої інформації про навчально-виховний процес. В результаті перевірки отримують інформацію для складання прогнозу про хід певного етапу навчального процесу: чи достатньо сформовані конкретні знання, вміння і навички для засвоєння подальшого навчального матеріалу (розділу, теми). Прогноз допомагає зробити правильні висновки для подальшого планування і здійснення навчального процесу.

Розвиваюча функція контролю полягає у стимулюванні пізнавальної активності студентів, розвитку їх творчих здібностей. Контроль має виняткові можливості в розвитку студентів. У процесі контролю розвиваються мова, пам'ять, увагу, уяву, воля і мислення. Він дуже впливає на розвиток і прояв здібностей, нахилів, інтересів, потреб.

Сутність орієнтованої функції контролю – отримання інформації про ступінь досягнення мети навчання окремим студентом і групою в цілому – ступінь засвоєння і як глибоко вивчений навчальний матеріал. Контроль орієнтує учнів у їх труднощі та здобутки. З'ясовуючи прогалини в знаннях, помилки і недоліки студентів, визначаються напрямки розвитку і застосування сил щодо вдосконалення знань і умінь. Контроль допомагає студенту краще оцінити свої знання і можливості.

Виховна функція контролю передбачає виховання у студентів відповідального ставлення до навчання, дисципліни, акуратності, чесності. Перевірка спонукає їх більш серйозно і регулярно контролювати себе при виконанні завдань. Вона є умовою виховання твердої волі, наполегливості, звички до регулярного праці.

Виділення функції контролю підкреслює його роль і значення в процесі навчання. У навчальному процесі самі функції проявляються в різному ступені і різних поєднаннях, реалізація їх на практиці робить контроль більш ефективним, що впливає і на якість навчального процесу.

Вміле поєднання різних видів контролю – показник рівня постановки навчального процесу у вищому навчальному закладі освіти і один з важливих показників педагогічної кваліфікації викладача.

При дотриманні ряду вимог контроль дає необхідний навчальний та виховний ефект, тому він повинен бути:

- планомірним і систематичним. Регулярність контролю дозволяє своєчасно виявляти і виправляти помилки, недоробки, вживати заходів до їх усунення шляхом відповідного вдосконалення навчального процесу;

- об'єктивним. Об'єктивність перевірки визначається багатьма факторами: науковою обґрунтованістю і розробленістю цілей і змісту навчання, вимог до знань, умінь і навичок студентів, відбором об'єктів і змісту перевірки, відповідністю змісту знань, що перевіряються цілям перевірки;

- всебічним, тобто найбільш повно виявляти фактичний рівень засвоєння учнями навчальної інформації, охоплювати всі розділи програми. Контроль не повинен обмежуватися тільки виявленням того, чи знають і можуть студенти відтворювати засвоєну інформацію. Він повинен показати, чи вміють вони користуватися цією інформацією для рішення навчальних і практичних завдань.

- індивідуальним. У ряді випадків необхідно брати до уваги такі індивідуальні якості студентів, як природну повільність, боязкість, сором'язливість, зайву самовпевненість, фізичні недоліки.

- економічним за витратами часу викладача і студентів, що забезпечує аналіз перевірочних робіт і їх ґрунтовну оцінку в порівняно короткий термін;

- педагогічно тактовним і здійснюватися в спокійній, діловитій обстановці. Не слід квапити студентів з відповіддю або переривати питанням. Всі зауваження, вказівки і оцінки необхідно робити в тактовної і доброзичливій формі [7].

В даний час викладачі часто використовують такий вид контролю, як тест. Педагогічний тест це система взаємопов'язаних завдань специфічної форми, певного змісту, зростаючої складності, що дозволяють надійно і валідно оцінити знання [1].

Результати тестування є не тільки об'єктивним показником рівня засвоєння студентами частини дисципліни або дисципліни в цілому, але і показником якості роботи викладача. Постійний аналіз та діагностика знань дозволяє впливати на студентів, мотивуючи їх отримувати нові знання, а отже, збільшувати їх активність, самостійність і цілеспрямованість в процесі навчання [4].

До прогресивних методів контролю слід віднести модульно-рейтинговий метод як спосіб усвідомлення студентом ступеня самостійності в оцінці власних знань, умінь і навичок. Цей метод володіє такими важливими перевагами перед традиційними методами контролю знань як більш висока об'єктивність контролю і диференціація оцінки (результати тестів можуть бути представлені, якщо необхідно, в диференційованих шкалах, що містять більше градацій оцінки). Тому збільшуються і можливості студентів в самоконтролі знань. [5] .

Модульно-рейтингова система оцінки знань студентів, яка може бути використана при вивченні будь-якої дисципліни і дозволяє:

- враховувати поточну успішність студента і активізувати його самостійну роботу;
- більш об'єктивно і точно оцінювати знання студента за рахунок використання дробової бальної шкали оцінок;
- створювати основу для диференціації студентів, що особливо важливо при переході на багаторівневу систему навчання;
- отримувати детальну інформацію про виконання кожним студентом графіка самостійної роботи;
- підвищити об'єктивність підсумкової екзаменаційної оцінки, посиливши її залежність від результатів щоденної роботи студентів протягом семестру [6].

Модульно-рейтингова система навчання й оцінювання успішності знань, умінь і навичок студентів є інтегральною оцінкою результатів усіх видів діяльності студента за семестровий період навчання певної дисципліни. У даній системі оцінки заліковий підсумковий бал формується статистично шляхом обліку всіх умовних одиниць, отриманих за кожен виконаний вид навчальної діяльності та накопичених студентом протягом усього терміну вивчення даної дисципліни. Така форма оцінки знань стимулює поточну роботу по предмету, встановлює зворотний зв'язок від засвоєного студентами матеріалу до навчальної діяльності викладача, збільшує обсяг знань,

підвищує об'єктивність підсумкової позначки, виключає претензії студента до викладача з приводу виставленої оцінки, і при цьому зростає відповідальність і активність самого студента. Однак подібне оцінювання вимагає і від викладача особливої підготовки у виборі методів, форм організації навчання.

Висновки. Контроль знань студентів є важливою складовою процесу навчання. Практика підготовки фахівців у вищих навчальних закладах показує, що традиційні форми і методи оцінки якості засвоєння студентами вивченої інформації недостатньо стимулюють процес самостійності, не сприяють адекватності цієї оцінки дійсному рівню знань, умінь і навичок

В ході дослідження зазначено, що більшість педагогів-практиків як найбільш перспективних способів вдосконалення контролю знань студентів виділяють впровадження тестової і модульно-рейтингової системи. Однак необхідно розуміти, що ні в одній сучасній дидактичній системі не існує єдиного вірного і ефективного засобу контролю знань, саме тому потрібно систематичне і комплексне застосування різних методик контролю, а так само необхідність грамотного контакту, співробітництва викладача зі студентами, створення сприятливої обстановки на занятті, високої кваліфікація самого викладача.

ЛІТЕРАТУРА

1 Божкова В.В. Тестування як форма контролю знань: переваги та недоліки / В.В. Божкова, Л.Ю. Сагер // Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору: матеріали науково-методичної конференції, м. Суми, 6-7 жовтня 2010р. / За ред. О.В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2010. – С. 113-115.

2.Евдокимов М.А., Стрелкова Н.Н. Формирование профессиональных качеств современного педагога. Самара, 2005. С. 18.. Евдокимов М.А., Стрелкова Н.Н. Формирование профессиональных качеств современного педагога. Самара: Арт, 2005. 208 с.

3 Ефремова Н.Ф. Компетенции в образовании: формирование и оценивание./Н.Ф. Ефремова – М.: Национальное образование, 2012. – 416

4 Мединська С.І. Тестування як засіб організації та реалізації диференціації навчання при викладанні іноземних мов у немовному ВНЗ / С.І. Мединська // Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – Дніпропетровськ: МНІМ, 2011. – № 2 (2). – С. 71-82

5 Розанцев Г. Н. Кредитно-модульна система організації навчального процесу як перехідний етап до ECTS / Г. Н. Розанцев, Т. В. Ткаченко, Є. І. Гетьман // Хімічна освіта в

контексті Болонського процесу: стан і перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 8–9 травня 2006 р. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 6–9

6 Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб.пособие для вузов. / Д.В. Чернилевский, М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. 437 с.

7 Хуторской А. В. Современная дидактика: Учебник для вузов. – СПб: Питер, 2001. – 544 с.

Валентина Вакуленко,
доктор педагогических наук,
профессор кафедры администрирования
и управления образованием
Донецкий областной институт
последипломного педагогического образования

КОНТРОЛЬ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. В статье рассмотрены роль и значение педагогического контроля в образовании. Описаны подходы к выстраиванию современной системы контроля качества образования. рассмотрены понятия: модульно-рейтинговая системы оценки знаний, тестовый контроль. Автор приходит к выводу, что ни в одной современной дидактической системе не существует единственно верного и эффективного средства контроля знаний, поэтому требуется систематическое и комплексное применение различных методик контроля, а так же необходимость грамотного контакта, сотрудничества преподавателя со студентами, создание благоприятной обстановки на занятии , высокой квалификация самого преподавателя

Ключевые слова: педагогический контроль, система контроля, качество образования, тестовый контроль, модульно-рейтинговая система оценки знаний.

**Valentina Vakulenko,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor of the Department of Administration
and education management
Donetsk Regional Institute
postgraduate pedagogical education**

STUDENT KNOWLEDGE CONTROL AS A PART OF THE LEARNING PROCESS

Abstract. The article examines the role and significance of pedagogical control in education. The approaches to the construction of a modern quality control system of education are described. the concept is considered: modular rating systems of knowledge evaluation, test control. The author comes to the conclusion that in no modern didactic system there is no single valid and effective means of controlling knowledge, which is why it is necessary systematic and complex application of different methods of control, as well as the need for competent contact, cooperation between teacher and students, creating favorable conditions at the lesson , high qualification of the teacher himself

Key words: pedagogical control, control system, quality of education, test control, modular rating system of knowledge assessment.